

Міністерство аграрної політики та продовольства України

Харківський національний аграрний університет імені В. В. Докучаєва

**О. Ф. Євсюков, Л. В. Герман,
О. В. Тихоненко, І. Ю. Підгородецька**

Педагогіка і психологія вищої школи

Навчальний посібник
для магістрантів та аспірантів
аграрних ВНЗ

Харків – 2014

УДК 378(075.8)+378.015.3(075.8)

ББК Ч481Я7+Ю940Я7

Рекомендовано Вченою радою Харківського національного аграрного університету імені В.В.Докучаєва (протокол № 2 від 26 лютого 2014 р.)

Рецензенти:

Д.В.Чернілевський – професор, доктор педагогічних наук, професор Вінницького соціально-економічного інституту Університету «Україна»;

В.В.Плохих – доцент, доктор психологічних наук, професор кафедри педагогічної та вікової психології Південноукраїнського національного університету ім. К.Д.Ушинського;

В. М. Нагаєв – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри менеджменту організацій Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва.

Відповідальний за випуск канд. пед. наук, доцент О. Ф. Євсюков

П 24 Педагогіка і психологія вищої школи : навч. посібник [для магістрантів та аспірантів аграрних ВНЗ] / [О. Ф. Євсюков, Л. В. Герман, О. В. Тихоненко, І. Ю. Підгородецька] ; за ред. О. Ф. Євсюкова; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. – Харків, 2014. – 264 с.

Навчальний посібник є теоретичною основою психолого-педагогічної підготовки магістрантів та аспірантів вищих аграрних навчальних закладів, які в майбутньому займатимуться науково-педагогічною діяльністю. Посібник розкриває основні проблеми психології і педагогіки вищої школи.

Для студентів, магістрів, аспірантів та науково-педагогічних працівників.

УДК 78(075.8)+378.015.3(075.8)

ББК Ч481Я7+Ю940Я7

© Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва, 2014

© О. Ф. Євсюков, Л. В. Герман,
О. В. Тихоненко, І. Ю. Підгородецька, 2014

ЗМІСТ

Вступ	6
Розділ 1. ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ: ПРЕДМЕТ, ЗАВДАННЯ, МЕТОДИ	8
1.1. Предмет і завдання педагогіки вищої школи.....	8
1.2. Предмет і основні категорії психології вищої школи.....	17
1.3. Зв'язок психології вищої школи з іншими галузями психологічних знань.....	19
1.4. Вища школа як педагогічна система.....	21
1.4.1. Структура і завдання вищої освіти.....	26
1.4.2. Типи вищих навчальних закладів.....	28
1.4.3. Освітні та освітньо-кваліфікаційні рівні.....	32
1.5. Вища освіта України на тлі глобалізаційних процесів.....	33
1.5.1. Об'єктивні передумови та основні напрями реформування вищої освіти та науки у ХХІ ст.	35
1.5.2. Реформування освіти в Україні на різних рівнях.....	46
1.6. Методи та принципи психолого-педагогічних досліджень.....	49
<i>Запитання та завдання для самостійної роботи</i>	58
<i>Рекомендована література</i>	59
Розділ 2. СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ	60
2.1. Призначення та склад державної системи забезпечення якості освіти.....	60
2.2. Призначення та основні принципи ліцензування й акредитації навчальних закладів.....	62
2.3. Структура стандартів вищої освіти.....	66
2.4. Вимоги до змісту та структури освітньо-кваліфікаційної характеристики та освітньо-професійної програми.....	74
2.5. Основні характеристики системи контролю якості навчання. Цілі та завдання контролю якості навчання.....	77
2.6. Педагогічний контроль, його цілі, завдання і функції.....	79
2.7. Вплив психофізіологічних чинників на якість навчання.....	86
2.8. Порівняльний аналіз систем оцінювання, особливості ЄКТС- системи.....	89
2.9. Проблеми педагогічної діагностики.....	95
<i>Запитання та завдання для самостійної роботи</i>	97
<i>Рекомендована література</i>	98

Розділ 3. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ.....	99
3.1. Нормативно-правові документи, у яких відображено зміст навчання.....	99
3.2. Призначення і структура навчальних і робочих навчальних планів	103
3.3. Інформаційно-предметне забезпечення навчальної дисципліни.....	108
<i>Запитання та завдання для самостійної роботи.....</i>	<i>115</i>
<i>Рекомендована література.....</i>	<i>116</i>
Розділ 4. ПСИХОЛОГО-ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ.....	117
4.1. Суть та взаємозв'язок основних понять теорії навчання.....	117
4.2. Завдання педагогічної психології.....	121
4.3. Рівні навчання, викладання та засвоєння навчальної інформації.....	127
4.4. Психологічна сутність інноваційного навчання.....	129
4.5. Дидактика як педагогічна галузь вищої школи.....	135
4.6. Мотиви навчання та управління мотивацією.....	139
4.7. Суть процесу виховання. Принципи виховання.....	141
4.8. Гендерний аспект виховання.....	146
4.9. Виховна робота куратора академічної групи.....	149
<i>Запитання та завдання для самостійної роботи.....</i>	<i>154</i>
<i>Рекомендована література.....</i>	<i>155</i>
Розділ 5. ФОРМИ, МЕТОДИ І ЗАСОБИ НАВЧАННЯ.....	156
5.1. Класифікація форм і видів навчальних занять.....	156
5.2. Управління пізнавальною діяльністю студентів. Методи, стимули активізації пізнавальної діяльності студентів.....	162
5.3. Лекція як ефективний засіб навчання у вищому навчальному закладі.....	165
5.4. Методика читання лекції. Лекторські дані.....	168
5.5. Призначення, зміст і методика проведення практичних занять. Види семінарських занять, їх цілі та завдання. Призначення та завдання лабораторних занять.....	171
5.6. Вимоги до методичного забезпечення ВНЗ.....	178
5.7. Інформаційно-комунікативні технології навчання.....	180
<i>Запитання та завдання для самостійної роботи.....</i>	<i>182</i>
<i>Рекомендована література.....</i>	<i>183</i>

Розділ 6. ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ПЕДАГОГА ВИЩОЇ ШКОЛИ. КУЛЬТУРА ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ.....	184
6.1. Основні етапи професійного становлення та розвитку педагога вищої школи.....	184
6.2. Сутність та рівні педагогічної майстерності педагога.....	187
6.3. Модель педагогічної майстерності педагога вищої школи.....	189
6.4. Індивідуальний стиль професійної діяльності педагога вищої школи.....	194
6.5. Професійні кризи та деформації професійного розвитку педагога вищої школи.....	199
6.6. Психологічні особливості розуміння викладачем особистості студента.....	210
6.7. Поняття про педагогічний такт. Структура педагогічного такту....	214
6.8. Методи розв'язання педагогічних конфліктів.....	218
6.9. Професійні комунікативні якості педагога вищої школи.....	224
6.10. Зміст та засоби спілкування. Види та рівні спілкування. Соціальна ситуація спілкування.....	225
6.11. Педагогічне спілкування як різновид соціальної ситуації.....	227
6.12. Спілкування зі студентами в системі професійних цінностей викладача вищого навчального закладу.....	231
<i>Запитання та завдання для самостійної роботи.....</i>	<i>233</i>
<i>Рекомендована література.....</i>	<i>234</i>
Розділ 7. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ.....	235
7.1. Загальна характеристика педагогічних технологій.....	235
7.2. Ігрові методи навчання. Основні ознаки ігрових методів.....	248
7.3. Особливості організації ділових ігор, розігрування ролей, мозкового штурму, ігрового проектування. Основні принципи побудови ділової гри.....	251
7.4. Дистанційні технології навчання.....	256
<i>Запитання та завдання для самостійної роботи.....</i>	<i>262</i>
<i>Рекомендована література.....</i>	<i>263</i>

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНИЙ ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ АКАДЕМІКА СТЕПАНА ДЕМ'ЯНЧУКА

ЄВСЮКОВ О.Ф., БОРИСОВА А.О.

ОСНОВИ МЕТОДИЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА
(ПОБУДОВА І ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ)

Навчально-методичні рекомендації

Рівне – 2016

УДК 378(075.8)+378.015.3(075.8)

ББК Ч481Я7+Ю940Я7

Є 26

РЕЦЕНЗЕНТИ:

ЛАЗАРЄВ М.І. – Доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Української інженерно-педагогічної академії;

НАГАЄВ В.М. – Доктор педагогічних наук, професор Харківського національного аграрного університету імені В.В.Докучаєва.

Євсюков О.Ф., Борисова А.О.

Основи методичної діяльності викладача (побудова і застосування ігрових технологій): навчально-методичні рекомендації. – Рівне, 2016. – 52 с.

Навчально-методичні рекомендації висвітлюють проблеми побудови і застосування ігрових технологій навчання в методичній діяльності викладачів. Серед ігор виділено такі, як ділова, технологічна, рольова, організаційно-діяльнісна та інші.

Навчально-методичні рекомендації розраховано на студентів педагогічних спеціальностей, магістрантів, аспірантів; викладачів ВНЗ та системи підвищення кваліфікації, а також на тих, у колі уваги яких знаходяться ігрові технології навчання.

Рекомендовано до друку вченою радою Інституту педагогічної освіти Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. акад. Степана Дем'янчука (протокол № 4 від 23 грудня 2015 р.)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
РОЗДІЛ 1. МЕТОДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧА І ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ	4
1.1. Методична діяльність викладача	4
1.2. Ігрові технології у викладацькій діяльності	10
1.3. Сутність та класифікація ігрових технологій навчання	12
РОЗДІЛ 2 ОСНОВНІ ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ	16
2.1. Змагальна та технологічна ігри	16
2.2 Організаційно – діяльнісна гра	17
2.3 Навчальна ділова гра	23
2.4 Рольова гра	27
РОЗДІЛ 3 ПОБУДОВА І ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ	30
3.1. Особливості проведення змагальної та технологічної ігор	30
3.2. Вимоги до проектування організаційно – діяльнісної гри	31
3.3. Технологія розробки навчальної ділової гри	32
3.4. Алгоритм розробки ролевої гри	36
ГЛОСАРІЙ	39
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	51

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва
Кафедра педагогіки, психології та права

ЗАТВЕРДЖЕНО
вченою радою факультету
менеджменту і економіки
(протокол № від червня 2020 р.)

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ
Методичні рекомендації до практичних
та самостійної роботи
для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності 073 «Менеджмент»

Харків 2020

Укладач:

Євсюков О.Ф., канд. пед. наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки, психології та права ХНАУ ім. В.В.Докучаєва.

Рецензенти:

Штефан Л.В. , професор кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти Української інженерно-педагогічної академії, доктор педагогічних наук, професор;

Карпова Л.Г. , професор кафедри педагогіки, психології та права ХНАУ ім. В.В.Докучаєва, доктор педагогічних наук, доцент.

Подано загальний матеріал для підготовки до практичних занять та самостійної роботи здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент» з вивчення дисципліни «Педагогіка вищої школи». Дидактичний матеріал містить загальні рекомендації щодо засвоєння окремих тем, питання для повторення та обговорення, індивідуальні контрольні завдання для самоперевірки знань, список літератури.

© Харківський національний аграрний
університет ім. В.В. Докучаєва, 2020.

© О.Ф. Євсюков, 2020.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ	5
2. ПРОГРАМА ТА РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ».....	7
3. ПЛАНИ ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І ЛІТЕРАТУРА ДО НИХ.....	15
4. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ.....	18
5. ВАРІАНТИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	19
6. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ЗНАНЬ І ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ	27
7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ.....	30